

Κείμενο 1

Τα όρια ως αγάπη για τους εφήβους

Διαδικτυακό άρθρο της Αγγελικής Μπολουδάκη, κοινωνικής λειτουργού, το οποίο αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα: enallaktikidrasi.com.

Οι έφηβοι χρειάζονται όρια, τα οποία θα αποτελέσουν προστατευτικά πλαίσια για εκείνους. Η περίοδος της εφηβείας μοιάζει με άγνωστη διαδρομή. Όσο έχουν κοντά τους ένα χάρτη, τόσο πιο εύκολα θα την διανύσουν. Καθετί, που δεν είναι χαρτογραφημένο, θα αποτελέσει πρόκληση με οδυνηρές επιπτώσεις για τους ίδιους, αλλά και για τους γονείς.

Για παράδειγμα, οι έφηβοι χρειάζεται να γνωρίζουν τις ώρες που θα πρέπει να επιστρέψουν στο σπίτι. Ακόμα κι αν υπάρξουν παραβιάσεις από κείνους, τους είναι αναγκαίο να γνωρίζουν ότι οι γονείς τους έχουν βάλει ένα πλαίσιο, αλλιώς θα δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις ώστε να συγκρουστούν μαζί τους και να δημιουργήσουν το δικό τους πλαίσιο, που θα βασίζεται βέβαια σε μια επιλογή της αρεσκείας τους.[...]

Τα όρια που θέτουν οι γονείς εισάγουν τον έφηβο στην πραγματικότητα και τον προσγειώνουν ομαλά σε αυτήν. Ένας νέος άνθρωπος είναι σε επαφή με τα όνειρά του και συνδέεται με την υλοποίησή τους, αν βιώσει ότι η πραγματικότητά του, που την αποτελούν αρχικά οι γονείς του και στη συνέχεια ο υπόλοιπος κόσμος, τον αποδέχεται, αλλά χρειάζεται και εκείνος να την αποδεχτεί και να σεβαστεί τον δικό του ρόλο σε αυτήν. Οι ματαιώσεις, δηλαδή, που δοκιμάζει από γονείς με σταθερή και συνεπή συμπεριφορά, με την έννοια πως δεν μπορεί να τα έχει όλα στη ζωή του ή να κάνει τα πάντα στον κόσμο του, τον εισάγουν στην έννοια ενός ηθικού νόμου που θα είναι αυτονόητο ότι θα τον ακολουθήσει, όχι για τους άλλους αλλά γιατί χάρη σε αυτόν η δική του ζωή θα είναι καλύτερη.

Οι γονείς δεν πρέπει να ικανοποιούν όλες τις ανάγκες του εφήβου, γιατί με αυτόν τον τρόπο τον εισάγουν σε μια ψευδαίσθηση ότι όλες οι επιθυμίες πρέπει να ικανοποιούνται αυτόματα. Έτσι βέβαια δεν βιώνει την ματαίωση που θα την συναντήσει στη ζωή του και, εάν δεν έχει αναμετρηθεί με αυτήν σε μια περίοδο της ζωής του, που οι σημαντικοί άνθρωποι της ζωής του θα είναι δίπλα του να τον στηρίζουν συναισθηματικά, μπαίνει απροετοίμαστος σε μια ψυχική πραγματικότητα, που οι συγκυρίες που θα τύχουν στο δρόμο του θα τον βρουν ευάλωτο και εύθραυστο και θα καταφύγει σε ψευδαισθήσεις για να λυτρωθεί.

Ο έφηβος χρειάζεται όρια. Όσο κι αν δυσανασχετεί κι αν αντιδρά στο άκουσμά τους. Οτιδήποτε παρέχει ασφάλεια είναι αποδεκτό για εκείνον και το έχει ανάγκη, για να φτιάξει το δικό του χάρτη ως ενήλικας, που θα πρέπει να μην είναι κενός, αλλά να έχει σημεία από τους γονείς του, στα οποία θα πορευτεί, για να χαράξει τον δικό του δρόμο.

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Γιατί είναι σημαντικό οι γονείς να θέτουν όρια στα παιδιά, σύμφωνα με όσα αναφέρονται στο Κείμενο 1; (50-60 λέξεις)

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Η τελευταία παράγραφος του Κειμένου 1 λειτουργεί ως επίλογος. Πώς επιβεβαιώνεται ο δομικός της ρόλος από όσα αναφέρονται σε αυτήν;

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να δηλώσετε το είδος της χρήσης της γλώσσας (δηλωτική/κυριολεκτική-συνυποδηλωτική/μεταφορική) σε καθεμία από τις παρακάτω περιπτώσεις του Κειμένου 1 (μονάδες 10). Τι επιτυγχάνεται συνολικά στις περιπτώσεις κατά τις οποίες αξιοποιείται η συνυποδηλωτική/μεταφορική λειτουργία της γλώσσας; Ζητείται μία ενιαία απάντηση για όλες τις περιπτώσεις. (μονάδες 5)

1. Όσο έχουν κοντά τους ένα χάρτη, τόσο πιο εύκολα θα την διανύσουν.
2. Για παράδειγμα, οι έφηβοι χρειάζεται να γνωρίζουν τις ώρες που θα πρέπει να επιστρέψουν στο σπίτι.
3. ...δεν μπορεί να τα έχει όλα στη ζωή του.
4. Οι γονείς δεν πρέπει να ικανοποιούν όλες τις ανάγκες του εφήβου
5. ... στα οποία θα πορευτεί, για να χαράξει τον δικό του δρόμο.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

Σε ποιες περιπτώσεις θεωρείς ότι τα όρια που θέτουν οι γονείς έχουν τα αντίθετα από τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα; Να υποθέσεις ότι συντάσσεις ένα άρθρο 350-400 λέξεων για το σχολικό περιοδικό με αφορμή το Κείμενο 1 που διάβασες πρόσφατα.

Μονάδες 30

Κείμενο 2

Η κυρία Ντορεμί

Απόσπασμα από το ομώνυμο μυθιστόρημα της Λιλίκας Νάκου (Εκδόσεις Δωρικός, 1997). Η ηρωίδα του μυθιστορήματος διορίζεται καθηγήτρια σε ένα σχολείο της Κρήτης και από το Παρίσι μετακομίζει στο νησί. Στο απόσπασμα έχει τον λόγο η Φρόσω, μία συνάδελφος από το σχολείο, με την οποία γνωρίστηκαν πρόσφατα και βρέθηκαν για έναν καφέ. Η ιστορία διαδραματίζεται προπολεμικά στη δεκαετία του 1930.

- Η ζωή είναι δύσκολη για όλους ξέρετε... Έχω κι εγώ τη μητέρα μου άρρωστη, δυο αδέλφια μικρότερα κι έναν πατέρα πολύ παράξενο! Ο Θεός να φυλάει!... Είναι σωστός τύραννος, με μεσαιωνικές ιδέες για τις γυναίκες. Δεν ήθελε καν να σπουδάσω, να πάω στο Πανεπιστήμιο, γιατί θα ήμουν εκεί μαζί με αγόρια!... Έκανε μαρτύριο τη ζωή της μάνας μου και τη δικιά μου! Φανταστείτε πως και τώρα, εδώ στο Ρέθυμνο δε μου επιτρέπει να καθίσω στο καφενείο ούτε να σεργιανίσω στην προκουαία μαζί με συναδέλφους!... Αν με δει να βάλω λίγη πούντρα στο πρόσωπο, χαλάει τον κόσμο! Δε θέλει ούτε και να παντρευτώ, για να μην αναγκαστεί να πάρει υπηρέτρια στο σπίτι... τέτοιος εγωιστής είναι!... Αχ, ας ήμουν για λίγο στην Αθήνα να ξανασάνω!... αναστέναξε η δεσποινίς Φρόσω... ή καλύτερα ας δούλευα στην Αθήνα, μακριά από την τυραννία του πατέρα μου, με τις ανατολίτικες ιδέες!...[...] Όσο για την αδικία που γίνεται στον τόπο μας εις βάρος της γυναίκας, αυτή δε συζητιέται! συνέχισε η δεσποινίς Φρόσω. Την ένιωσα από μικρή αυτή την αδικία. Πρώτα είδα την προτίμηση και την αγάπη που έδειχνε πάντα ο πατέρας μου στα δυο μου αδέλφια, επειδή εκείνα ήταν αγόρια! Έλεγε ακόμα: Για τους άντρες όλα επιτρέπονται! Μα για τη γυναίκα πίστευε πως έπρεπε να ζει με αλυσίδες στα πόδια, να είναι δούλα του αντρός! Αυτά έλεγε και ξανάλεγε στη δόλια τη μητέρα μου. Στο τέλος το πίστεψε κι αυτή και υποτάχτηκε. Μα αρρώστησε από το μαράζι της. Της έκανε αράδα παιδιά, γιατί τη ζήλευε! Άκου πράματα! Γι' αυτό με βλέπεις έτσι επαναστατημένη κατά του πατέρα μου!

Αυτά μου έλεγε η δεσποινίς Φρόσω και δεν αργήσαμε να συνεννοηθούμε. Μου υποσχέθηκε να βλεπόμαστε συχνά. Στο τέλος την κάλεσα να έρθει το βράδυ να φάμε μαζί στην ταβέρνα.

-Αδύνατο, μου κάνει. Αν το μάθει ο πατέρας μου, είναι άξιος να 'ρθει να μου κάνει φοβερή σκηνή μπροστά σε όλους! Αχ, ελπίζω του χρόνου να μπορέσω να ελευθερωθώ, να φύγω από δω πέρα...

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

Η συγγραφέας του λογοτεχνικού κειμένου χρησιμοποιεί τα θαυμαστικά και τον μικροπερίοδο λόγο. Ποια συναισθήματα ή/και ποιες πτυχές του χαρακτήρα της ηρωίδας αναδεικνύονται (ή υπογραμμίζονται) με αυτόν τον τρόπο;

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Με βάση τη δική σου οπτική, ποια λάθη μπορείς να καταλογίσεις στον πατέρα της Φρόσως (Κείμενο 2) στον τρόπο που συμπεριφερόταν στην κόρη του; Να ερμηνεύσεις τη συμπεριφορά του αυτή λαμβάνοντας υπόψη το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο διαδραματίζεται η ιστορία. Να τεκμηριώσεις την άποψή σου και με αναφορά στις γλωσσικές επιλογές της συγγραφέα. Η ερμηνεία σου να εκτείνεται σε 120-150 λέξεις.

Μονάδες 15

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Τα όρια λειτουργούν ως μέσο διαπαιδαγώγησης/ ως οδηγός για τον μετέπειτα ενήλικο βίο/ Ο έφηβος κοινωνικοποιείται. (Ενδεικτικά θεματικά κέντρα της απάντησης)
- Με τα όρια αποφεύγονται συγκρούσεις.
- Ο νέος κατανοεί τη σημασία του αλληλοσεβασμού.
- Συνειδητοποιεί ότι δεν είναι δυνατόν να ικανοποιούνται όλες του οι επιθυμίες.
- Προετοιμάζεται ψυχολογικά και προστατεύεται από μελλοντικές απογοητεύσεις.

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

- Στην παράγραφο υπάρχει ανακεφαλαίωση.
- Ολοκλήρωση του κειμένου με γενίκευση – ανακεφαλαιωτική δήλωση της κατευθυντήριας ιδέας («Ο έφηβος χρειάζεται όρια»).
- Επαναλαμβάνεται ο ίδιος παραλληλισμός της ζωής με διαδρομή/ πορεία σαν σχήμα κύκλου («να φτιάξει το δικό του χάρτη», «να χαράξει τον δικό του δρόμο»).

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

1. μεταφορά 2. κυριολεξία 3. κυριολεξία 4. κυριολεξία 5. μεταφορά

Με τη μεταφορική χρήση:

- τονίζεται το περιεχόμενο (η ανάγκη του εφήβου να προχωρήσει μόνος του)
- στοχαστικός ο λόγος
- πιο οικείο ύφος
- προβληματισμός του δέκτη
- προκαλείται το ενδιαφέρον και η προσοχή στο νόημα

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 30)

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Θετικά αξιολογούνται:

- Ο βαθμός στον οποίο ο/η μαθητής/-τρια επικεντρώνεται στο ακριβές ζητούμενο (η εστίαση σε περιπτώσεις). Ο εντοπισμός τουλάχιστον δύο περιπτώσεων θεωρείται επαρκής, καθώς δεν έχει σημασία η ποσότητα αλλά η ποιότητα των ιδεών.
- Η τεκμηρίωση της επιλογής με την κατάλληλη επιχειρηματολογία. Στο πλαίσιο της επιχειρηματολογίας γίνεται αναφορά στα αποτελέσματα μιας προβληματικής γονεϊκής στάσης, ώστε να αποδειχθεί ότι αυτά δεν είναι τα επιθυμητά.
- Η χρήση κυρίως ουδέτερου, πληροφοριακού ύφους.

Αρνητικά αξιολογούνται:

- Η εστίαση σε πολύ εξειδικευμένες περιπτώσεις που καταλήγουν να είναι παραδείγματα, χωρίς όμως η επιλογή αυτή να θεωρείται ότι κινείται εκτός ζητουμένου.
- Η συχνή χρήση του ά ρηματικού προσώπου.
- Ένας γενικής εστίασης δοκιμιακός πρόλογος.
- Η απουσία τίτλου ή η αυτολεξεί επανάληψη του ζητουμένου στον τίτλο.

Ενδεικτικές περιπτώσεις:

- όρια που τίθενται χωρίς να έχει προηγηθεί συζήτηση και εξήγηση (διότι εμπεδώνεται ένα κλίμα φόβου και τυφλής υποταγής που δε συνάδει με την ορθή κοινωνικοποίηση).
- πλήθος κανόνων διατυπωμένων με ασάφεια (οπότε το παιδί δε διευκολύνεται στην τήρησή τους)
- υπερβολική αντίδραση του κηδεμόνα (εκρήξεις θυμού) κατά την περίπτωση παράβασης (με αποτέλεσμα να διασαλεύεται η οικογενειακή ατμόσφαιρα)
- αυστηρά πλαίσια- υπερβολική αυστηρότητα από την πλευρά των γονέων/κηδεμόνων (καθώς έτσι το παιδί καταπιέζεται ψυχολογικά και εντείνονται οι συγκρούσεις) κ.λπ.

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 20)

- θαυμαστικό: ανάδειξη των συναισθημάτων της Φρόσως (ο θυμός, η απόγνωση). Το σημείο στίξης οδηγεί τον αναγνώστη να φανταστεί ότι η Φρόσω μιλάει με ένταση.
 - μικροπερίοδος λόγος: τονίζεται ομοίως το πάθος της Φρόσως, η ένταση στον ψυχισμό της. Ο μικροπερίοδος λόγος λειτουργεί ως ένδειξη της σπασμωδικής ομιλίας της κοπέλας που παραπέμπει στο γεγονός ότι πνίγεται στο σπίτι της, ότι παρασύρεται από έναν καταιγισμό σκέψεων και παραπόνων, που βρήκε την ευκαιρία να εξωτερικεύσει.
- Επισήμανση: Απάντηση στην οποία δεν επιχειρείται σύνδεση της λειτουργίας των γλωσσικών επιλογών με το συγκεκριμένο απόσπασμα θεωρείται ημιτελής.

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Οποιαδήποτε διαπίστωση από τους μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Θετικά αξιολογείται η προσπάθεια του/της μαθητή/-τριας να εξηγήσει με συντομία γιατί απορρίπτει συγκεκριμένες επιλογές του πατέρα της Φρόσως και στη συνέχεια να ερμηνεύσει τη συμπεριφορά του.

Ενδεικτικοί άξονες της απάντησης:

Ο πατέρας:

- υποτιμά την αξία της μόρφωσης (Δεν ήθελε καν να σπουδάσω, να πάω στο Πανεπιστήμιο, γιατί θα ήμουν εκεί μαζί με αγόρια),
- με υπερβολική αυστηρότητα απομονώνει το παιδί του από τον κοινωνικό περίγυρο, επεμβαίνει στην προσωπική του ζωή, το ελέγχει σε απόλυτο βαθμό, δεν του αφήνει κανένα περιθώριο αυτονομίας. (εδώ στο Ρέθυμνο δε μου επιτρέπει να καθίσω στο καφενείο ούτε να σεργιανίσω στην προκυμαία μαζί με συναδέλφους),
- χαρακτηριστική είναι και η παρομοίωση του πατέρα με τύραννο στη φράση: «Είναι σωστός τύραννος, με μεσαιωνικές ιδέες για τις γυναίκες». Επίσης, ενδιαφέρον έχει η επιλογή του αξιολογικού επιθέτου «παράξενος»,
- αντιμετωπίζει το παιδί ως κτήμα- εγωιστικά (Δε θέλει ούτε και να παντρευτώ, για να μην αναγκαστεί να πάρει υπηρέτρια στο σπίτι... τέτοιος εγωιστής είναι),
- προβαίνει σε διακρίσεις ανάμεσα στα παιδιά του (αγόρια και κορίτσια), τα ανατρέφει με έναν αναχρονιστικό τρόπο, αναπαράγοντας έμφυλα στερεότυπα κ.λπ. (Πρώτα είδα την προτίμηση και την αγάπη που έδειχνε πάντα ο πατέρας μου στα δυο μου αδέρφια, επειδή εκείνα ήταν αγόρια!).

Η στάση του πατέρα ερμηνεύεται από το γεγονός ότι :

- η ιστορία διαδραματίζεται στην Κρήτη τη δεκαετία του 1930
- επικρατούν στερεότυπα για την κατωτερότητα της γυναίκας
- δεν είχαν ακόμα διασφαλιστεί βασικά γυναικεία δικαιώματα (μόρφωση, ψήφος)
- στην επαρχιακή πόλη του Ρεθύμνου το κοινωνικό πλαίσιο είναι στενό, υπάρχει έντονη κοινωνική κριτική (κυρίως εις βάρος των γυναικών)

Επισήμανση: Ο/Η μαθητής/τρια στην απάντηση μπορεί να αναφερθεί και σε γλωσσικές επιλογές της αφήγησης προσέχοντας ώστε να μην υπάρξει επικάλυψη με αυτές που ζητούνται στο Θέμα 3. Για παράδειγμα, η μεταφορά στην πρόταση «Την ένιωσα από μικρή αυτή την αδικία» δηλώνει την άνιση μεταχείριση που έχει η Φρόσω σε σχέση με τα αδέρφια της, η μεταφορά «έπρεπε να ζει με αλυσίδες στα πόδια» δηλώνει την άποψη του πατέρα για τη θέση της γυναίκας, στην τελευταία φράση της Φρόσως «Αχ, ελπίζω του χρόνου να μπορέσω να ελευθερωθώ, να φύγω από δω πέρα...» δηλωτική της επιθυμίας της για μεγαλύτερη κοινωνική ελευθερία είναι η υποτακτική έγκλιση, το επιφώνημα «Αχ», η μεταφορική χρήση στο ρήμα «ελευθερωθώ», αλλά και η επεξήγηση που ακολουθεί διασαφηνίζοντας τι εννοεί (να φύγω από δω πέρα) κ.ά.